

Obsah

Předmluva	13
Úvod	15

A. FILOSOFIE 12. STOLETÍ

I. Úvodem.	27
II. Systematizace patristiky: laonská škola	28
1. Sentence a nauka o Trojici	28
2. Boží vůle	32
3. Problém zla	34
III. Petr Abélard.	39
1. Život a dílo	39
2. Filosofie a theologie	43
3. Logika: pojem a výrok	49
a) Obecné jakožto status	49
b) Nauka o výroku: <i>dictum propositionis</i>	53
4. <i>Ano a ne</i>	56
5. Etika.	59
6. Filosofie náboženství	64
IV. Bernard z Clairvaux.	68
1. Život a dílo	68
2. Křesťanská filosofie.	69
a) Pojetí filosofie	69
b) Metafyzika jako duchovní cvičení.	72
V. Svatoviktorská škola.	79
1. Město a škola	79
2. Hugo ze Sv. Viktora.	83
a) Život a dílo	83
b) Kultura poznání	83
(1) Četba a meditace	83
(2) Kultura vzpomínání	88
(3) Morální podmínky poznání	92

c) Rozdělení filosofie	94
d) Pomíjivost věcí aneb žitá fyzika	100
(1) Nicotnost světa	100
(2) Člověk: rozptýlení a usebrání	104
3. Richard ze Sv. Viktora	106
a) Nauka o poznání	106
b) O Trojici	114
4. Žáci	120
a) Achard ze Sv. Viktora	120
b) Godefroid ze Sv. Viktora	126
c) Walter ze Sv. Viktora	129
d) Thomas Gallus	132
VI. Chartreská škola	134
1. Fyzika v duchu platonismu	134
2. Vilém z Conches	139
a) Životní dráha a pojetí filosofie	139
b) <i>Filosofie</i>	143
c) <i>Dragmaticon</i>	149
3. Thierry ze Chartres	151
a) Život a dílo	151
b) Ontologie.	152
c) Úhrnlosti.	156
d) O stvoření světa	159
e) Thierryho žáci (Clarembaldus z Arrasu, Heřman Korutanský, Jan ze Salisbury)	161
4. Bernard Silvestris	169
5. Gilbert z Poitiers	175
a) Život a dílo	175
b) Ontologie.	179
c) Porretánská škola.	183
6. Alanus ab Insulis	190
a) Život a dílo	190
b) <i>De planctu Naturae</i> a <i>Anticlaudianus</i>	192
(1) <i>Nářek Přírody</i>	192
(2) <i>Anticlaudianus</i>	195
c) Filosofická nauka o Bohu v chartreské škole	200
(1) Koncept theologie	200
(2) Pojem Boha	207
VII. Arabský novoplatonismus ve středověké filosofii	210
1. Dominik Gundisalvi	210

a) Toledo	210
b) Úvod k vědám	211
c) Nauka o jednotě, o metodě a o duši	215
2. Anonymní texty (<i>Liber de causis primis et secundis, Liber de intelligentiis, Liber XXIV philosophorum, Tractatus de natura hominis</i>).	219

B. ARABSKÁ, ŽIDOVSKÁ A BYZANTSKÁ FILOSOFIE VE STŘEDOVĚKU

I. Arabská filosofie	227
1. Arabská filosofie a latinský středověk	227
2. Avicenna	237
a) Život a dílo	237
b) Ontologizace metafyziky	239
c) Esencializace ontologie	241
d) „Vznášející se člověk“	242
3. Averroes	244
a) Život a dílo	244
b) Náboženství a filosofie	245
c) Tři slavné filosofické topoi	247
(1) Jednota intelektu	247
(2) Rozum jakožto završení věci	249
(3) Otázka dimenzí	250
d) Averroismy	252
e) Středověké konfrontace s islámem	254
II. Židovská filosofie	257
1. Filosofie judaismu v zemích islámu	257
2. Moses Maimonides	259
a) Život a hermeneutika	259
b) Fyzika a metafyzika	263
3. Kabala	264
III. Byzantská filosofie	268
1. Michaél Psellos	268
a) Život a dílo	268
b) Filosofie	269
2. Gemistos Pléthón	273
a) Život a dílo	273
b) Proti Aristotelovi a za Platóna	275
c) Za hranicemi křesťanství	277

C. FILOSOFIE 13. STOLETÍ

I. Rané 13. století	283
1. Středověký pantheismus	284
2. Vilém z Auvergne	287
a) Filosofie a víra	288
b) Pojem možného	290
3. Vilém z Auxerre: změna theologického paradigmatu.	292
4. Filip Kancléř: nauka o transcendentáliích	293
II. Oxford ve 13. století.	297
1. Robert Grosseteste	297
a) Život a dílo	297
b) Fyzika a metafyzika světla.	299
c) Praktická filosofie	301
2. Richard Fishacre: proměna theologického paradigmatu	303
3. Robert Kilwardby	305
a) Život a dílo	305
b) Nauka o vědách	307
c) <i>Aspectus</i> a <i>affectus</i>	308
4. Roger Bacon	310
a) Život a dílo	310
b) Úloha filosofie	313
c) Vědy	315
III. Albert Veliký	319
1. Život a dílo	319
2. Metafyzika	320
3. Filosofie a theologie	323
4. Filosofické blaho	326
IV. Siger z Brabantu	331
1. Život a dílo	331
2. Jedinost intelektu	332
3. Svobodná vůle	334
4. Metafyzika	335
V. Tomáš Akvinský	338
1. Život a dílo	338
2. Filosofie a theologie	339
3. Předmět a metoda metafyziky	342
4. Bytí a esence	344

5. Metafyzika jakožto nauka o transcendentáliích	346
6. Forma a látka	348
7. Nauka o poznání	349
8. Praktická filosofie	352
VI. Bonaventura	357
1. Život a dílo	357
2. <i>Putování mysli do Boha</i> : kompletní epistemická analýza	358
3. Filosofie a theologie	362
4. Nový pojem osoby	367
VII. Františkánská škola	371
1. Vilém de la Mare: nauka o idejích	371
2. Walter z Brugg: svoboda vůle.	374
3. Petrus Johannis Olivi	376
a) Život a dílo	376
b) Filosofie pod nátlakem.	378
c) Metodologie	382
d) Nauka o poznání	383
e) Nauka o svobodě.	386
f) Plodivé símě: impetus, kapitál a dědičný hřích	390
4. Matyáš z Aquasparty: ontologie	396
5. Roger Marston: bytí a poznání	401
6. Richard z Mediavilla	406
a) Reprezentovanost	406
b) Nová fyzika	408
c) Apriorní a aposteriorní poznání Boha	411
7. Vital du Four	412
VIII. Jindřich z Gentu	416
1. Život a dílo	416
2. Nová ontologie: důstojnost konečné esence	418
3. Nová teorie pojmu: rozum jako završitel věci	424
4. Nová cesta k poznání Boha: transcendentálie	426
5. Nová nauka o vůli.	430
6. Působení	434
IX. Od Jindřicha k Duns Scotovi	437
1. Godefroid z Fontaines	437
a) Život a dílo	437
b) Teoretická filosofie.	438
c) Praktická filosofie	441

2. Dietrich z Freibergu	443
a) Život a dílo	443
b) Problém první intence	444
c) <i>Ens conceptionale</i>	451
3. Jiljí Římský (Aegidius Romanus)	454
a) Život a dílo	454
b) Bytí a esence	456
c) Vůle a rozum	458
4. Jakub z Viterba: metafyzika kategorií	460

D. FILOSOFIE 14. A 15. STOLETÍ

I. Jan Duns Scotus	467
1. Život a dílo	467
2. Metafyzika a theologie	468
3. Stejnoznačný (<i>univocus</i>) pojem jsoucna	471
4. Možné a nemožné.	475
5. Poznání a jistota.	479
6. Praktická filosofie: nauka o vůli	481
II. Mystika	485
1. Ženská mystika	485
a) Hildegarda z Bingenu	485
b) Hadewijch z Antverp.	487
c) Mechthilda z Magdeburgu	489
d) Markéta Porete	492
e) Gertruda z Helfty.	496
2. Mistr Eckhart	497
a) Životní okolnosti	497
b) Nový Eckhartův portrét	499
c) Patristické dědictví	503
d) Metafyzika učitele četby: nauka o transcendentáliích	508
(1) Bytí je Bůh	508
(2) Pařížské kvestie: Bůh je rozum	511
e) Metafyzika učitele života: nauka o rozumu	514
(1) Zrození Boha	514
(2) Metafyzická cvičení	517
3. Jindřich Suso (Seuse)	524
a) Život a dílo	524
b) Susova filosofie	525
4. Jan Tauler	529

a) Život a dílo	529
b) Taulerova filosofie	530
III. Raimundus Lullus	536
1. Život a dílo	536
2. Lullova filosofie.	537
IV. Od Dunse Scota po Ockhama.	542
1. Hervaeus Natalis: intencionalita	542
2. Durandus ze St. Pourçain	548
a) Blaženost a reflexe	548
b) Dědičný hřích	551
3. Petrus Aureoli	553
a) Thetická povaha rozumu aneb jevící se bytí	553
b) Vnitřní zkušenost.	557
4. František Marchia.	559
a) Život a dílo	559
b) Filosofie přírody	560
c) Metafyzika	562
5. Jindřich Harclay.	564
V. Vilém Ockham	567
1. Život a dílo	567
2. Pojetí vědy	568
3. Nauka o poznání	571
4. Nauka o universáliích.	574
5. Boží všemohoucnost a lidská svoboda	577
6. Filosofická etika?	580
VI. Paříž a Oxford ve 14. století	586
1. Ke vztahu obou universit	586
2. Jan z Mirecourtu	589
3. Mikuláš z Autrecourtu	592
a) Jistota a zřejmost	594
b) Zřejmost a pojem.	597
4. Jan Buridan	599
a) Stupně jistoty.	599
b) Sebeurčení vůle	603
VII. Thomas Bradwardine: nutnost a svoboda	606
1. Život a dílo	606
2. Bradwardinova filosofie.	608

VIII. Adam Wodeham a Řehoř z Rimini: objev věcné konfigurace . . .	612
1. Adam Wodeham.	612
2. Řehoř z Rimini	615
IX. Tematické sondy	620
1. Politická filosofie: moc duchovní a moc světská	620
2. Filosofie jazyka: <i>grammatica speculativa</i>	629
a) Texty	629
b) Základní rysy „spekulativní gramatiky“	631
c) Přínos středověké filosofie jazyka	633
X. Filosofie v dílech básníků	637
1. Dante: chvála filosofie	637
2. Petrarca: <i>philosophia Christi</i>	640
3. Boccaccio: veselí tváří v tvář smrti	642
4. Chaucer: prozřetelnost a svoboda.	645
XI. John Wyclif.	648
1. Život a dílo	648
2. Filosofie: návrat realismu.	649
XII. Petr z Ailly.	654
1. Život a dílo	654
2. Filosofie: voluntarismus	655
XIII. Jean Gerson.	659
1. Kritika scholastické teologie	660
2. Nauka o poznání	663
XIV. Gabriel Biel, poslední scholastik	666
1. Život a dílo	666
2. Janusovská tvář nominalismu.	668
Seznam zkratek	673
Bibliografie	675
Prameny	675
Použitá literatura.	706
Doporučená literatura	761
Jmenný rejstřík	763
Věcný rejstřík.	774
Ediční poznámka	783